

»Milostni gospod, ne pustim vas čez! Četudi ste graščak, odštejte srebrnjak, ali pa vam ježo čez most prepovem!«

Takšne šale pa loški gospodar ni prenesel.

»Mostnina je za tlačane, a ne zame, ki sem gosposka! Izgini mi s poti, da te ne kaznujem za nesramnost!« je zakričal s takšnim glasom, da se je konj pod njim splašil ter poskočil in se ritensko prevalil z mostu v naraslo reko, kjer se je ubil, jezdec pa utonil.

Tako je freisinški škof zaradi skopuštvaja svojega oskrbnika nesrečno končal v valovih narasle Selščice samo zato, ker most ni imel ograje.

Most pa stoji še dandanašnji in tudi ograjo že ima, da se radovedni Ločani lahko vesijo čeznjo in buljijo v šumečo Selščico.

(Motiv: Desana Savnik, Škofja Loka)

Opomba: Kamniti most preko Selščice je dal zgraditi freisinški škof Leopold (1578—1581), ki se je tod smrtno ponesrečil, ko se je mudil v Loki na obisku. Na nezavarovanem mostu se mu je namreč splašil konj, ki je vrgel jezdeca v Soro, kjer je utonil. Škof Leopold je pokopan v nunski cerkvi. Prav tako ustreza zgodovinski resnici, da so most gradili loški tlačani, ki jih je vezala skozi stoletja dolžnost, da so na novo postavljali in popravljali vse javne zgradbe v mestu. Mostnina spominja deloma na dajatev brodarino, na račun katere so oddajali podložniki iz Selške doline, brez upoštevavanja soriške županije, in del podložnikov v javorski županiji letno po eno mero ovska kot prispevek za brod na Gorenji Savi pri Kranju, kjer je moral do 15. stoletja ondotni podložnik brezplačno prevažati preko Save podložnike loškega gospostva; brodarino so morali podložniki prispevati tudi od 15. stoletja dalje, ko je bil preko Save zgrajen most. Mostnina v Loki spominja deloma tudi na mitnino, ki so jo tod pobirali skozi dolga stoletja. Srednji stolp je stal sredi današnjega grajskega dvorišča in je služil deloma tudi za ječo.

P. B.

KRVAVO ZNAMENJE

V temnih cerovih gozdovih Crngroba je nekoč prebival v podzemeljski jami Dimež, ki je bil takšen razbojnik, da je pred njim in njegovo roparsko tolpo trepetalo vse, kar leze in gre. Sredi gozda je napadal trgovce, sejmarje in grajske sle, ki so bili iz Loke namenjeni v bližnji Kranj, in počenjal takšne grozovitosti, da je glavar loškega gospostva zbral vse valpte, hlapce in helebardiste ter se odpravil v lov na Dimeža. Ta pa se je oboroženim prihajajem postavil v bran. Tri dni in tri noči je trajal boj med grajskimi in njegovo tolpo, nazadnje pa so grajski Dimeža le živega dobili v pesti. Prepeljali so ga v loški grad in ga vrgli v temno ječo, ki je bila pod srednjim stolpom, globoko pod zemljo. Hrano in vodo so mu po vitlju spuščali v podzemlje, ko pa ga je gospoda obsodila na smrt, so ga odvedli na samino blizu Kamnitnika, kjer ga je obglavil rabelj.

Poslej so vse hudodelce obglavljali na mestu, kjer so Dimeža prikrajšali za glavo. In še so grajski ukazali svojim tlačanom, naj tamkaj, kjer so obglavljali zločince, postavijo znamenje, ki naj bo v strahoten opomin vsem, ki bi ne spoštovali tuje lastnine. In tlačani so zares postavili zidano znamenje, ki se mu še danes vsakdo, kdor gre iz Loke v Crngrob, na daleč izogne.

(Motiv: Marjeta Dolenc, Škofja Loka)

Opomba: Pripovedka spominja na pravico do deželskega sodstva, ki je bilo kompetentno za obravnavanje hudih kazenskih prestopkov in ki je pripadalo freisinškemu škofu preko celotnega loškega gospostva od 1257 dalje, sprva sicer le začasno, od 1274 dalje pa trajno. Deželsko sodišče loškega gospostva je bilo vsaj od konca 15. stoletja dalje nepriviligirano. Zato je loškemu oskrbniku ob pritegnitvi važnejših gosposčinskih nameščencev in uglednejših meščanov pripadalo le zasliševanje zločincev, ki jih pa ni mogel obsoditi na smrt. Smrtno obsodbo je lahko izrekel šele krvni sodnik iz Ljubljane, od koder je prišel tudi rabelj, ki je zločince obglavil odnosno obesil v neposredni okolici mesta v območju Kamnitnika.

P. B.

SREDNJI STOLP

»Pod krivo škofovsko palico ni težko tlačaniti!« so včasih zatrjevali tisti podaniki loškega gospostva, ki so sedali za bogato obložene mize. Največji širokoustnež pa je bil grajski kaščar, ki je vsako jesen nagrmadil v grajsko kaščo tolikšne količine zlatorumenega zrnja, da bi ga vsi Ločani ne pojedli sedem let, in tolikšne hlebe sira, da bi bilo enega več ko preveč družini sedmih ust za sedem dni.

Loški zemljiški gospod je na Spodnjem trgu postavil velikansko kaščo, ki so jo morali tlačani vsako jesen napolniti do slednjega kotička. In še jim je ukazal, da lastnega zrnja ne smejo prodajati bajtarjem in gostačem vse dotlej, dokler ne bo prodan poslednji mernik pšenice, spravljene v njegovi kašči.

Tako je gospod bogatel in bogatel, dokler ni za prodano zrnje izkupil polno mošnjo zlatih novcev. Njegov kaščar pa se je polakomnil zlata, zato je potlej, ko sta v gradu preštevala denar, potegnil izza pasu oster nož in zabodel svojega gospoda, grajskim pa natvezel, da se je gospodar loškega gradu sam zaklal.

Graščaka so kot samomorilca zakopali v samotnem kotu grajskega dvorišča. A mah še ni povesm prekril gomile, ko so grajski zvedeli za kaščarjev zločin. Poslali so nadenj helebardiste, ki so morilca privedli v grad in ga pahnili v temno ječo pod srednjim grajskim stolpom. Tamkaj so ga na natezalnici mučili in mučili, dokler ni priznal:

»Gospodar mi je obljubil desetino izkupička. A ker mi ga ni dal, sem ga zaklal.«

»Pa koliko je znašal izkupiček za prodano zrnje?«

»Pet tisoč zlatov.«

»A kam si jih dal?«

»Zakopal sem jih.«

»Kam?«

»Tega vam pač ne povem,« je v silnih bolečinah izhropel mučeni kaščar in izdihnil na natezalnici.

Kjer je umrl, tamkaj so ga pustili, da je po dolgih dolgih letih obstal pod srednjim stolpom le še kup belih kosti.

Grajski pa so iskali in iskali zakopani zaklad. Prerili in prekopali so grajski vrt in dvorišče, a vse zaman. Nazadnje so porušili še srednji stolp, meneč, da je zločinski kaščar vanj zazidal rumene zlatnike. A glej, četudi ni ostal kamen na kamnu, zlatnikov niso našli.